

DETSKÉ JASLE – EDUKAČNÉ, ČI SOCIÁLNE INŠTITÚCIE?

Zita Baďuríková

Abstrakt: Príspevok prináša súčasné prístupy k inštitucionálnej výchovnej starostlivosti a vzdelávaniu detí mladších ako 3 roky v širšom medzinárodnom a európskom kontexte. Uvádza koncepcie tvorby edukačných programov pre deti tejto vekovej skupiny v niektorých európskych štátoch a v USA. Na rozdiel od bývalých socialistických štátov je táto problematika stredom záujmu v krajinách s rozvinutými systémami predškolskej edukácie, vrátane vzdelávania pracovníkov pre rozmanité typy detských jaslí.

Kľúčové slová: detské jasle, formy detských jaslí, výchovná starostlivosť, edukačné programy pre deti raného veku, vzdelávanie pracovníkov/pracovníčok detských jaslí

NURSERIES—EDUCATIONAL OR SOCIAL INSTITUTIONS?

Abstract: The paper presents recent approaches to institutional education of children under three years in a wider international and European context. It introduces concepts of creation of educational programs for children in some countries of Europe and the USA. Unlike in former socialist countries, the issue of young children education is in focus in countries with a developed system of pre-school education, including educational training of people working in various types of nurseries.

Key words: nurseries, types of nurseries, education care, education programs for children 0 to 3, training of professionals working with young children

Úvod

V posledných dekádach sa v štátoch s rozvinutými systémami inštitucionálnej edukácie detí predškolského veku venuje systematická pozornosť aj problematike učenia sa detí od narodenia do troch rokov a možnostiam ich inštitucionálnej výchovy a vzdelávania. V tejto súvislosti sa používa u nás z minulosti dobre známy pojem *výchovná starostlivosť* – dnešným jazykom edukačná starostlivosť – o dojčatá a batolatá. Pozornosť, ktorá je venovaná edukácii detí tejto vekovej skupiny, nie je považovaná za luxus, ale za prvý krok investovania do detí a ich výchovy a vzdelávania. Rané

detstvo je považované nielen za obdobie, v ktorom sa vytvárajú základné štruktúry v mozgu a kognitívne vzorce, ale aj za dôležité obdobie z hľadiska utvárania vzťahu detí k učeniu sa. Vychádza sa z predpokladu, že aktivita, činnosť a skúsenosti dieťaťa pozitívne vplyvajú na rozvoj vedomostí dieťaťa a tie naopak podnecujú dieťa do ďalších aktivít, v ktorých získava nové spôsobilosti.

Nielen materské školy, ale aj detské jasle majú v Európe viac ako 150-ročnú tradíciu. Obidve inštitúcie mali od začiatku plniť sociálnu aj pedagogickú funkciu a najväčší rozmach zaznamenali koncom 20. a začiatkom 21. storočia. Prelom storočí bol zároveň obdobím mnohých diskusií a výskumov o ich pozitívnom vplyve na vývin dieťaťa a o možných rizikách, najmä vo vzťahu k detským jasliam. Všeobecná zhoda odborníkov panuje v názore, že deti by mali byť v prvom roku vychovávané matkou, aby sa predišlo možným negatívnym dôsledkom nedostatočne rozvinutej väzby matka – dieťa na ďalší vývin dieťaťa (Belsky et al., 2007). Iné výskumy poukazujú na *význam kvality edukačnej starostlivosti* a vybavenie detských jaslí (Howes, Phillips, Whitebook, 1992), dokonca sa skúmal aj vplyv domácich opatrovateliek na vývin detí (Barglow, Vaughn, Militor, 1987). Mnohé výskumy sa realizovali v USA, kde vzrástla zamestnanosť matiek s deťmi do jedného roka zo 46 % v roku 1985 na 58 % v roku 1999, čo vyvolalo aj potrebu a rozvoj rozmanitých foriem starostlivosti o dojčatá a batolaťá mimo vlastnej rodiny, či inou osobou ako vlastnou matkou. Významné štúdie sa robili aj vo Veľkej Británii – napr. Kathy Sylvaová (Siraj-Blatchford et al., 2002), Švédsku (Andersson, 1992, 2003) i v ďalších európskych štátoch. Zistenia zo Švédska, kde sú detské jasle (a ich rozmanité formy pre deti od jedného roka veku) súčasťou vzdelávacieho systému, preukázali, že majú pozitívny vplyv na detský vývin, zároveň však už spomínaný Andersson poukazuje na skutočnosť, že niektoré pozitívne i negatívne účinky týchto inštitúcií sa môžu prejaviť v neskoršom období – nazýva ich spiacimi účinkami. Vyzdvihuje pritom najmä skutočnosť, že celý švédsky systém podpory rodičov s deťmi pôsobí tak, aby sa rodičia mohli rozhodovať podľa potrieb, aby dôverovali tým, ktorí poskytujú edukačnú starostlivosť ich deťom a mohli tak sami byť doma lepšími rodičmi.

Cieľom príspevku je poukázať na základe štúdia a porovnania rozmanitých spôsobov riešenia potrieb rodičov smerujúcich k inštitucionálnej edukácii detí mladších ako 3 roky na to, aké sú v zahraničí systémy výchovnej starostlivosti o túto skupinu detí, výchovné programy pre tieto zariadenia a vzdelávanie pracovníkov/pracovníčok poskytujúcich edukačnú starostlivosť deťom v týchto zariadeniach. Sústredíme sa na štáty s vysokou kvalitou predškolských inštitúcií a na bývalé socialistické štáty, v ktorých sa od

deväťdesiatych rokov minulého storočia realizovali významné zmeny v tejto oblasti.

1 Systémy výchovnej starostlivosti o deti od narodenia do troch rokov

V Slovenskej republike sa po roku 1990 postupne demontoval systém detských jaslí. Medzi prvými sa zrušili spoločné zariadenia „detské jasle – materská škola“ a podnikové zariadenia. Zodpovednosti za zriaďovanie a fungovanie detských jaslí sa vzdalo ministerstvo zdravotníctva. Situácia vyústila do súčasného stavu, kedy neexistujú ani štatistické údaje o tom, koľko detských jaslí v Slovenskej republike existuje, aké je vzdelanie personálu starajúceho sa o deti v nich, pretože neexistuje príslušná legislatíva. Vo väčšine rozvinutých štátov sa však k tejto problematike pristupuje odlišne a práve výchovnej starostlivosti o deti od narodenia sa venuje značná pozornosť.

Na systémy edukačnej starostlivosti o deti v ranom veku v jednotlivých štátoch spravidla vplyvajú viaceré faktory:

- odborné (pedagogické a psychologické);
- rodiny a ich potreby;
- zamestnanosť matiek;
- tradície;
- aktuálny vývoj v spoločnosti;
- sociálna a vzdelávacia politika štátu.

Do popredia sa v poslednom období dostávajú otázky zlad'ovania materstva a pracovnej kariéry, dosahovania rovnosti mužov a žien v zamestnaní či deľby práce v rodine (nielen v Slovenskej republike, ale všeobecne v európskych štátoch ženy zabezpečujú priemerne 80 % úloh a prác súvisiacich s výchovou detí a chodom domácnosti). Zároveň sa poukazuje na *negatívny vplyv chudoby na vývin detí od narodenia*. Štúdiá Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj Starting Strong II – Early Childhood Education and Care (2006) uvádza, že v rozmedzí rokov 1995–2005 vzrástla chudoba detí v 17 z 24 štátov OECD. „Ľudský kapitál je tvorený počas celého života nielen genetickým dedičstvom, ale aj rodinami, školami a pracovným prostredím (...). Väčšina výskumov potvrdzuje, že rodinné prostredie je osobitne významné z hľadiska podporovania rozvoja intelektových schopností a pohody dieťaťa. Deti z rodín s nízkym socio-ekonomickým statusom majú štatisticky menšiu možnosť dosiahnuť rovnakú úroveň zručností a intelektovej kapacity ako deti z rodín s vysokým socio-ekonomickým statusom“ (Starting, 2006, s. 34).

Aj z týchto dôvodov bolo na stretnutí v Barcelone v roku 2002 prijaté Európskou úniou odporúčanie, aby do roku 2012 bola rozširovaná kapacita detských jasí a im podobných inštitúcií tak, aby v nich bolo miesto pre minimálne 33 % detí vo veku do 3 rokov. Tento cieľ, podobne ako cieľ, aby v materských školách bolo miesto pre 90 % detí, sa však nepodarilo dosiahnuť.

Európska únia ponecháva členským štátom autonómiu v oblasti výchovy a vzdelávania. Každý štát si vytvára vlastný systém sociálnej pomoci rodinám s deťmi, spôsoby inštitucionálneho zabezpečenia výchovy a vzdelávania detí od útleho veku, či iné formy podpory rodiny pri výchove a vzdelávaní detí. Rozmanitosť systémov umožňuje na jednej strane rozvíjať tradície, na druhej strane je zdrojom inšpirácie pri skvalitňovaní edukačnej starostlivosti aj pre ostatné štáty.

Spoločným znakom systémov poskytujúcich v Európe výchovu a vzdelávanie deťom predškolského veku je v posledných 20 rokoch transformácia. Kým v tzv. postsocialistických štátoch bolo pre túto transformáciu charakteristické nielen hľadanie nových prístupov k výchove a vzdelávaniu detí od narodenia do 6 rokov a zmeny v obsahu a procese edukácie, ale aj takmer úplná likvidácia detských jasí, v tzv. starých štátoch Európskej únie sa tieto zariadenia stali predmetom zvýšeného záujmu odborníkov aj politikov. Osobitne nástojčivými sa stali nasledovné otázky:

- kvalita poskytovanej edukačnej starostlivosti;
- tvorba výchovných a vzdelávacích programov;
- kvalifikovanosť personálu detských jasí, ale aj osôb poskytujúcich tieto služby v rodinných detských jasiach či obdobných zariadeniach (Oberhuemer, Schreyer, Neuman, 2010).

Súbežne rastie aj snaha zaangažovať do starostlivosti o deti aj otcov, predovšetkým rozmanitými spôsobmi poskytovania rodičovskej dovolenky.

V Európskej únii existujú popri nám známých detských jasiach, spoločných zariadeniach detské jasle + materská škola, či materských školách prijímajúcich deti mladšie ako 3 roky, aj tzv. rodinné jasle, či hrové skupiny, ktoré sú vytvárané na báze verejnej, súkromnej, podnikovej, či dobrovoľníckej. Dôležité však je, že členské štáty svojou legislatívou stanovujú pravidlá a požiadavky na ich zriaďovanie a fungovanie, podliehajú určitému rezortu (spravidla je to rezort sociálnych vecí) a sú monitorované (na rozdiel od situácie v Slovenskej republike). Tak napríklad vo Fínsku a Dánsku, aj keď spadajú do právomoci rezortu sociálnych vecí, musia plniť aj pedagogickú funkciu a byť dostupné pre všetky deti, ktorých rodičia o umiestnenie dieťaťa do jasí požiadajú. S deťmi pracujú pedagógovia/pedagogičky s bakalárskym

vzdelaním. V Dánsku sú miestne úrady povinné vytvoriť miesto v predškolskom zariadení pre každé dieťa od 6 mesiacov do 6 rokov, ak o to rodičia požiadajú.

Skutočnosť, že v Nemecku je zamestnaných len necelých 40 % matiek s deťmi do 2 rokov, sa odráža aj v systéme poskytovaných služieb pre deti tejto vekovej skupiny. Spadajú do kompetencií spolkových krajín, ale organizačne a finančne ich zabezpečujú miestne úrady. Všetky zariadenia sú dotované z verejných zdrojov a podliehajú štátnej inšpekcii. Špecifikom je, že miestne úrady sú povinné zriadiť predškolskú inštitúciu len vtedy, ak to nie sú schopné urobiť mimovládne inštitúcie a organizácie. Nedostatok miest sa snažia riešiť podobne ako v Slovenskej republike – umožňujú prijať dvojročné deti do materskej školy (Oberhuemer, Schreyer, Neuman, 2010).

Belgicko má vo francúzsky hovoriacej časti zriadenú agentúru zodpovednú za zdravie a ochranu matky a dieťaťa (*Office de la Naissance et de l'Enfance*), v ktorej sa musia registrovať všetci poskytovatelia výchovy a vzdelávania pre deti do 6 rokov, získať jej odobrenie a pracovať v súlade s predpismi. Deti od dvoch rokov majú právo na bezplatné miesto v predškolskom zariadení. Vo flámskej časti táto problematika spadá pod ministerstvo sociálnych vecí, verejného zdravia a rodiny a vládnej agentúry Dieťa a rodina (*Kind en Gezin*). Táto agentúra kontroluje predpisy a koncepcie, predpokladá potrebné počty miest v týchto zariadeniach a v spolupráci s odborníkmi stanovuje požiadavky na kvalitu detských jasí a materských škôl, ktorú zároveň monitoruje a posudzuje. Všetky typy jasí sú licencované, monitorované a dotované touto agentúrou, čo zároveň znamená, že musia zodpovedať požiadavkám na program edukačnej starostlivosti, na materiálne vybavenie, na spoluprácu s rodinou, na kvalifikačné požiadavky na personál, či na bezpečnosť (Starting, 2006).

V Bulharsku spadajú detské jasle pod ministerstvo zdravotníctva, ale kurikulum pre detské jasle odsúhlasuje ministerstvo školstva, aby sa aj tak zdôraznila ich pedagogická funkcia. Okrem toho v každých jasliach musí pracovať aspoň jedna kvalifikovaná učiteľka materskej školy, ktorá zodpovedá za pedagogickú činnosť zariadenia, keďže požadovaná kvalifikovanosť personálu je zdravotná sestra s vysokoškolským vzdelaním. Zaujímavým vývojom prešli detské jasle v Maďarsku. Od roku 2006 musia obce s viac ako 10 000 obyvateľmi zriadiť v zmysle zákona detské jasle. Ich práca je dominantne orientovaná na poskytovanie starostlivosti o deti, v pedagogickom procese sa využíva holistický prístup podporujúci kognitívny, sociálny a psychomotorický vývin detí. Legislatíva upravuje aj fungovanie rodinných detských jasí. Kvalitu práce posudzujú metodické centrá, ktoré zároveň poskytujú jasliam aj potrebnú pomoc a podporu. V pobaltských štátoch a v Slovinsku prijímajú

deti vo veku od jedného roka do materských škôl (Oberhuemer, Schreyer, Neuman, 2010).

V tomto kontexte o to viac vystupuje v negatívnom zmysle do popredia skutočnosť, že v Slovenskej republike nespádajú detské jasle do právomoci žiadneho rezortu. Môžu ich zriaďovať obce, súkromné či právnické osoby, nie je však vytvorený legislatívny rámec, ktorý by vymedzoval požiadavky na ich zriaďovanie a činnosť (napríklad požiadavky na kvalifikovanosť personálu, vybavenie, vzdelávací program, počet detí na dospelú osobu), ani na monitorovanie kvality ich práce. Celoštátne sa ani nesleduje, koľko inštitúcií poskytuje inštitucionálnu starostlivosť dojčatám a batolátam, nie sú oficiálne informácie o ich programoch a personálnom zabezpečení. Existuje len vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 527/2007 Z. z., o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež a zákon NR SR č. 355/2007 Z. z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov – ide v nich o požiadavky týkajúce sa hygieny.

2 K programom edukačnej práce s deťmi od narodenia do 3 rokov

Vo vzťahu k obsahu edukačnej starostlivosti o dojčatá a batolátá sa vedú dlhé diskusie o tom, či sú vôbec potrebné nejaké programy výchovnej starostlivosti, aký by mal byť ich obsah a forma. Vo väčšine štátov neexistujú centrálné vypracované programy, ktoré by konkretizovali obsah vzdelávania detí tejto vekovej skupiny, ale môžeme identifikovať snahu ovplyvňovať kvalitu edukačnej starostlivosti prostredníctvom rámcových vzdelávacích programov, odporúčaní a legislatívy.

V tých štátoch, v ktorých prijímajú do materských škôl deti od jedného roka, bývajú spravidla rámcové programy výchovy a vzdelávania rozdelené do dvoch častí – pre deti do 3 rokov a pre deti 3–6-ročné. Na ich základe si každé zariadenie vytvára svoj vlastný a špecifický vzdelávací program. Tak je to napríklad v Slovinsku, v severných štátoch, či v pobaltských štátoch. Vo väčšine ostatných štátov s vysokou úrovňou starostlivosti o predškolskú výchovu a vzdelávanie je tendencia zvyšovať kvalitu pedagogickej práce aj s dojčatami a batolátami a poskytnúť im rámcové vzdelávacie programy či štandardy, na základe ktorých si zariadenia vytvárajú vlastné programy podľa špecifických podmienok a potrieb detí a rodičov. V Maďarsku sú to *Minimálne kritériá pre zariadenia výchovnej starostlivosti a detailné aspekty profesionálnej práce*, vypracované v roku 1999 Národným inštitútom ochrany rodiny a dieťaťa (Oberhuemer, Schreyer, Neuman, 2010).

Vo Veľkej Británii boli po prijatí zákona (*Childcare Act*) z roku 2006 vypracované požiadavky na výchovu a vzdelávanie detí od narodenia do 5 rokov *Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage Setting the Standards for Learning, Development and Care for Children from Birth to Five* (Practice, 2008) už v roku 2008 a všetky zariadenia musia podľa nich pracovať. V úvode materiálu sa zdôrazňuje význam raných skúseností dieťaťa pre jeho rozvoj a životné šance, ale aj to, že ak sa rodičia rozhodnú využiť služby detských jasí, tak by mali mať istotu, že v nich dieťa dostane čo najlepšiu výchovnú starostlivosť. Účelom vypracovania tohto dokumentu bolo stanoviť štandardy pre učenie sa, vývin a starostlivosť o deti tak, aby bolo zabezpečené napredovanie vo vývine pre každé dieťa, aby sa vytvárali rovnaké príležitosti pre všetky deti bez diskriminácie, aby sa vytváral rámec pre partnerstvo s rodinou, zlepšovala kvalita predškolských zariadení a aby sa vytvoril bezpečný základ pre budúce učenie sa dieťaťa v súlade s jeho záujmami a potrebami (Statutory, 2008). Ciele a obsah vzdelávania sú orientované do 6 oblastí:

- osobnostný, sociálny a emocionálny vývin;
- komunikácia, jazyk a gramotnosť;
- riešenie problémov, uvažovanie, číslo;
- poznatky a porozumenie svetu;
- telesný vývin;
- tvorivosť.

Keďže vytváranie programu edukačnej práce je náročná činnosť, vyžadujúca od personálu jasí rozsiahle vedomosti o detskom vývine, pedagogické poznatky aj skúsenosti, v roku 2008 bola vypracovaná aj praktická príručka *Practice Guidance for the Early Years Foundation Stage – Setting the Standards for Learning, Development and Care for Children from Birth to Five* (2008), ktorá im túto náročnú činnosť uľahčuje. Zdôrazňuje sa v nich zároveň aj diagnostická činnosť personálu ako prostriedok optimalizácie a individualizácie práce s deťmi. Pracovníci a pracovníčky predškolských inštitúcií môžu v Británii získať pomoc a podporu aj od viacerých organizácií či asociácií odborníkov, ktoré poskytujú rozmanité formy školení, supervíziu, pomoc pri tvorbe vzdelávacích programov, poskytujú informácie o dobrých skúsenostiach a príkladoch z praxe a pod. Jednou z nich je napríklad v Lincolnshire pôsobiaca *Birth to Five Service*, ktorá monitoruje detské jasle aj materské školy, organizuje školenia, podporuje zriaďovateľov v prístupe k potrebným dokumentom, ale aj k dobrým skúsenostiam a príkladom z praxe. Pedagogickí pracovníci/pracovníčky tak získavajú potrebné informácie a podnety, na

ktoré edukačné ciele sa zameriavať v jednotlivých vekových skupinách, ako pripravovať individuálne plány rozvoja pre deti, ako pripravovať edukačné prostredie atď.

Rámcový celoštátny dokument – *Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework* (2009) – je vypracovaný aj v Írsku. Jeho obsah je sústredený okolo 4 tém: pohoda, identita a spolupatričnosť, komunikácia, skúmanie a myslenie. Príklady sú uvádzané osobitne pre prácu s dojčatami, batoliatami a s deťmi od 3 rokov, pričom konkretizujú požiadavky na vedomosti, činnosti, pôsobenie a úlohy dospelého a nie predstavy o výkonových štandardoch pre deti. Pracovníci a pracovníčky írskych detských jasí nájdu v tomto dokumente nielen edukačné ciele, ale aj námety na materiálne zabezpečenie pedagogického procesu a niektoré metodické postupy.

V predchádzajúcej časti príspevku som uviedla, že v Nemecku len veľmi málo detí navštevuje detské jasle. Napriek tomu existujú viaceré iniciatívy smerujúce ku skvalitneniu pedagogickej práce týchto inštitúcií. Uvediem aspoň jednu z nich – spoločnú prácu Bertelsmannovej nadácie (*Bertelsmann Stiftung*) a Štátneho inštitútu pedagogiky raného veku (*Staatsinstitut für Frühpädagogik*) na preklade a adaptácii anglického materiálu *Birth to Three Matters*. Výsledkom je materiál *Wach, neugierig, klug – Kinder unter 3: Ein Medienpaket für Kitas, Tagespflege und Spielgruppen* (2008), ktorý je určený nielen pracovníkom a pracovníčkam detských jasí a im zodpovedajúcich zariadení, ale aj rodičom ako pomôcka pri výchove detí tejto vekovej skupiny. Upriamuje pozornosť dospelého na najdôležitejšie faktory z hľadiska vývinu dieťaťa, vedie ku komplexnému pohľadu na detský vývin a rozvoj a pomáha integrovať plánovanie pedagogickej práce s deťmi. Obsahuje zároveň aj konkrétne ukážky činností s komentárom.

Bohatá a dlhodobá diskusia sa o tejto problematike vedie aj v USA. Významné postavenie v nej zohráva National Association for the Education of Young Children (NAEYC), ktorá prezentuje názory rešpektovanej organizácie odborníkov. Od roku 2005 majú záujemcovia k dispozícii *Washington State Early Learning and Development Benchmarks* (Kagan et al., 2005), ktoré obsahujú charakteristiku, princípy, ale aj indikátory detských vedomostí, spôsobilostí a zručností, či metódy a stratégie práce s deťmi (plus slovník odborných termínov). V roku 2010 bol vydaný dokument *Infant/Toddler Curriculum and Individualization* (2010), ktorého cieľom je pomáhať v práci konzultantom pre detské jasle a podobné zariadenia. Zdôrazňuje sa v ňom, že obsah vzdelávania dojčiat a batoliat musí mať inú podobu ako obsah vzdelávania detí starších ako 3 roky, podčiarkujúc význam komunikácie, vzťahov, emocionálneho vývinu a integrovaného vývinu dojčiat a batoliat v oblasti komunikácie, sociálno-emocionálnej, kognitívnej a psychomotorickej. Ako

pomocníka pri plánovaní pedagogickej práce možno využiť *Infant/Toddler Early Learning Guidelines* (2007).

Vyššie spomínaná NAEYC sa venuje skvalitňovaniu pedagogickej práce predškolských zariadení aj prostredníctvom akreditovania jednotlivých detských jasí či materských škôl. Získanie jej akreditácie je vecou prestíže a znakom kvality vo vzťahu k rodičovskej verejnosti. Vypracovala súbory štandardov pre akreditáciu, napríklad štandardy týkajúce sa kurikula či prípravy profesijných pracovníkov/pracovníčok, ktoré stanovujú základné obsahové okruhy poznatkov a praktických skúseností tých, ktorí sa pripravujú na prácu s deťmi od narodenia do veku 8 rokov.

V Slovenskej republike vzhľadom na to, čo bolo uvedené vyššie, nikto nevyžaduje od jasí, aby mali vypracovaný premyslený vzdelávací program. Napriek tomu, v prípade záujmu majú k dispozícii príručku *Krok za krokom: ako vychovávať dočatá a batolatá* (2000), ktorej preklad, adaptáciu a vydanie zabezpečila Nadácia Škola dokorán. Je to jediná publikácia, ktorá podáva určitú sústavu informácií a námetov, aj hygienických požiadaviek, ktoré by mal personál detských jasí rešpektovať, aj keď mu to žiadny predpis neukladá ako povinnosť.

3 K problematike vzdelávania personálu detských jasí

Do začiatku 90. rokov 20. storočia boli v bývalom Československu, teda aj na Slovensku detské jasle v kompetencii ministerstva zdravotníctva, ktoré prostredníctvom stredných zdravotníckych škôl zabezpečovalo aj vzdelávanie personálu v študijnom odbore detská sestra. Súčasťou učebného plánu boli aj predmety pedagogické a psychologické, ktorých obsahom boli poznatky potrebné na poskytovanie výchovnej starostlivosti o dočatá a batolatá. V súčasnosti v Slovenskej republike neexistuje žiadny študijný program, ktorý by poskytoval kvalifikáciu na poskytovanie edukačnej starostlivosti o deti tejto vekovej skupiny.

V zahraničí je to naopak, vzhľadom na vedomie významu prvých rokov života dieťaťa pre jeho ďalší vývin, ako aj špecifik práce s deťmi tejto vekovej skupiny sa vo vyspelých štátoch venuje problematike vzdelávania personálu detských jasí značná pozornosť. Môžeme povedať, že od osôb pracujúcich s deťmi tejto vekovej skupiny sa požaduje:

- vysokoškolské vzdelanie v odbore zdravotná sestra;
- vysokoškolské vzdelanie v odbore sociálna pedagogika či učiteľstvo pre materské školy;
- stredoškolské vzdelanie;

- absolvovanie kurzov.

V niektorých štátoch existuje súbežne viacero možností. *Stredoškolské vzdelanie* sa akceptuje ako postačujúce napríklad v Rakúsku, Belgicku, Francúzsku, Taliansku. *Vysokoškolské vzdelanie* sa vyžaduje v severských štátoch, pobaltských štátoch, ale aj na Cypre, v Grécku, Španielsku či Portugalsku. V Rakúsku sa napríklad pripravujú na pedagogickej akadémii v špecializácii na prácu s deťmi do 3 rokov, špecializované štúdium (poststredoškolské) ponúkajú aj v Belgicku či Francúzsku. Fínsko vyžaduje bakalársky stupeň vzdelania, pričom aspoň tretina zamestnancov musí mať kvalifikáciu učiteľa/učiteľky materskej školy s vysokoškolským vzdelaním, podobne aj v Španielsku aspoň jedna osoba z personálu každej triedy musí mať vysokoškolské vzdelanie v odbore predškolská pedagogika. V Maďarsku zaviedli vysokoškolské vzdelávanie aj pre túto skupinu pracovníkov v roku 2003, pričom sú povinní zúčastňovať sa na ďalšom vzdelávaní. V priebehu 5 rokov musia získať príslušný počet kreditov, aby mohli zostať na svojom pracovnom mieste a byť zaradení do Národného registra opatrovateľov. Vysokoškolské vzdelanie a kontinuálne vzdelávanie sa vyžaduje od zamestnancov jaslí aj v Slovinsku a ďalších štátoch (Oberhuemer, Schreyer, Neuman, 2010).

Okrem toho možno v zahraničí vidieť aj ďalšiu snahu – aby popri zdravotných sestrách pracovali s dojčatami a batolami aj kvalifikovaní pedagogickí pracovníci, ktorí majú byť určitou zárukou kvality pedagogickej práce s deťmi tejto vekovej skupiny. Aj táto skutočnosť nám potvrdzuje, že v súčasných rozvinutých štátoch sú detské jasle považované za edukačné inštitúcie, ktorých úlohou je poskytovať nielen opateru a zdravotnú starostlivosť, ale v rovnakej miere kvalitnú výchovu a vzdelávanie.

Údaje o požiadavkách na kvalifikovanosť personálu detských jaslí neznamenajú, že všetok personál týchto zariadení má skutočne požadované vzdelanie. Týka sa to nielen súkromných inštitúcií, ale aj tých, ktoré sú zriadené miestnymi úradmi, keďže zamestnávanie osôb s nižším vzdelaním redukuje požiadavky na finančné ohodnotenie a prináša mestám a obciam momentálnu úsporu.

Záver

Detské jasle a im podobné inštitúcie, ako vyplýva z vyššie uvedeného, sú v štátoch s rozvinutými systémami predškolskej výchovy považované za rovnocenné materským školám. Bez ohľadu na zriaďovateľa a konkrétnu formu jaslí je podporovanie týchto inštitúcií súčasťou sociálnej aj vzdelávacej politiky týchto štátov. Odborníci, a pod ich vplyvom aj politici, sa na ne pozerajú ako na dôležité edukačné inštitúcie, pomáhajúce rozvíjať

detský potenciál všetkých detí, ktorých rodičia takúto službu potrebujú, ale osobitne deťom zo znevýhodneného prostredia, deťom imigrantov či deťom z rodín žijúcim v chudobe. Posilňovanie edukačnej funkcie jaslí sa prejavuje aj v požiadavkách na vypracovávanie vzdelávacích programov a na kvalifikačné predpoklady na prácu s dojčatami a batolátami. Súčasnosť tak potvrdzuje správnosť základného trendu v bývalej ČSSR, ktorý sa prejavil tak zmenami a obohacovaním učebného plánu odboru detská sestra o poznatky pedagogické a psychologické, ako aj v tvorbe programu výchovnej práce a metodiky. Ich kritické hodnotenie nebolo cieľom tohto príspevku.

Literatúra

- Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework* [online]. c2009, last update not available [cit. 2012-10-10]. WWW: <http://www.ncca.biz./Aistear>
- ANDERSSON, B. E. 1992. Effects of Day-Care on the Cognitive and Socioemotional Competence of Thirteen-Year-Old Swedish Schoolchildren. *Child Development*, Vol. 63, No. 1, pp. 20–36. ISSN 0009-3920.
- ANDERSSON, B. E. 2003. Child Care and its Impact on Children 0–2 Years of Age. Commenting: Belsky, Howes and Owen [online]. c2003, last update 26. 1. 2010 [cit. 2012-10-10]. WWW: <http://www.child-encyclopedia.com/documents/AnderssonANGxp.pdf>
- BARGLOW, P., VAUGHN, B., MOLITOR, N. 1987. Effects of Maternal Absence Due to Employment on the Quality of Infant-Mother Attachment in a Low-Risk Sample. *Child Development*, Vol. 58, No. 4, pp. 945–954. ISSN 0009-3920.
- BELSKY, J., et al. 2007. Are the Long-Term Effects of Early Care? *Child Development*, Vol. 78, No. 2, pp. 681–701. ISSN 0009-3920.
- DELHAXHE, A., et al. 2009. *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*. Brussels: Eurydice. 188 p. ISBN 978-9-2920-1007-2.
- HOWES, C., PHILLIPS, D. A., WHITEBOOK, M. 1992. Thresholds of Quality: Implications for the Social Development of Children in Ceter-Based Child Care. *Child Development*, Vol. 63, No. 2, pp. 449–460. ISSN 0009-3920.
- Infant/Toddler Curriculum and Individualization* [online]. c2010, last update 16. 6. 2011 [cit. 2012-10-10]. WWW: <http://www.zerotothree.org/public-policy/state-community-policy/nitcci/multidisciplinary-consultant-module-3.pdf>
- Infant/Toddler Early Learning Guidelines* [online]. c2007, last update 17. 6. 2011 [cit. 2012-10-10]. WWW: <http://childhealthanddevelopment.files.wordpress.com/2011/06/infanttoddler-early-learning-guidelines.pdf>
- KAGAN, S. L., et al. 2010. *Early Learning and Development Benchmarks: A Guide to Young Children's Learning and Development: From Birth to Kindergarten Entry* [online]. c2010, last update 2. 6. 2010 [cit. 2012-10-10]. WWW: http://depts.washington.edu/uwconf/earlylearning/presentations/Erika_Feldman_handout_2.pdf

Krok za krokom: ako vychovávať dojčatá a batolátá: metodická príručka Nadácie Škola dokorán pre prácu s deťmi do troch rokov. Žiar nad Hronom: Artek, 2000. 149 s. ISBN 80-968292-2-X.

LESEMAN, P. 2002. *Early Childhood Education and Care for Children from Low-income or Minority Backgrounds* [online] c2002, last update 1. 10. 2002 [cit. 2012-10-10]. WWW: <http://www.oecd.org/edu/school/1960663.pdf>

OBERHUEMER, P., SCHREYER, I., NEUMAN, M. J. 2010. *Professionals in Early Childhood Education and Care Systems: European Profiles and Perspectives.* Leverkusen: Verlag Barbara Budrich. 520 s. ISBN 978-3-96649-249-3.

Practice Guidance for the Early Years Foundation Stage: Setting the Standards for Learning, Development and Care for Children from Birth to Five. Nottingham: Department for Children, Schools and Families, 2008. 116 p. ISBN 978-1-84775-128-7. WWW: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DCSF-00266-2008.pdf>

SIRAJ-BLATCHFORD, I., et al. 2002. *Researching Effective Pedagogy in the Early Years.* Colegate, Norwich: Queen's Printer. 157 s. ISBN 1-84185-758-0. WWW: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR356.pdf>

Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. Paris: OECD Publishing, 2006. 441 p. ISBN 92-64-03545-1. WWW: <http://www.oecd.org/newsroom/37425999.pdf>

Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage: Setting the Standards for Learning, Development and Care for Children from Birth to Five. Nottingham: Department for Children, Schools and Families, 2008. 54 p. ISBN 978-1-84775-128-7. WWW: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/00267-2008BKT-EN.pdf>

Vyhľadka Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 16. augusta 2007 č. 527/2007 Z. z., o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež. *Zbierka zákonov*, roč. 2007, čiastka 221, s. 3774–3778. ISSN 1335-2857.

Wach, neugierig, klug – Kinder unter 3: Ein Medienpaket für Kitas, Tagespflege und Spielgruppen. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2006. 22 s. ISBN 978-3-89204-883-1.

Zákon z 21. júna 2007 č. 355/2007 Z. z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. *Zbierka zákonov*, roč. 2007, čiastka 154, s. 2402–2475. ISSN 1335-2857.

Autorka

Doc. PhDr. Zita Baďuríková, CSc., Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Gondova 2, 814 99 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: zita.badurikova@fphil.uniba.sk